

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ЈОВАН ГРЧИЋ

У НОВОМ САДУ, 24. АПРИЛА 1894.

ПЕСНИШТВО

ВЕЧЕ НА ТРАВИ

Уш не ћу селу са места овога,
Где шапће врба, мири густа трава
И трепти дах од оближњег језерца —
Чаробна сила ту ме задржава.

Мирише вече, звезде се пале,
Вечерњи звуци из села се чују,
Последњи одјек тежнога дана:
С песмицом сетном звонцад одјекују.

Около мене дрема поље равно,
Осећам трепет од потњег лептирка,
Ћућори шева у травном ноћишту,
Певају пошци, поче пољска свирка —

И гле уз шапат мирисног ветрића
На тихи' вали' невидљиве реке
Ја брзо пловим, заклопивши веће,
Кроз тиха поља, крајеве далеке.

Душу ми љуба радост непозната,
Звезде ме воде и крај сјаја блага
Полако стижем струјом воде брзе
У крај премили до њезина прага

Ленскиј

У СНОВИМА

Устав'те ме сама, остав'те ме сама!
Самоћа ми годи, моја соба мала —
Ту кад пустим мисо па сетан залутам
По гробовљу пустом мојих идејала —

И могиле љубим, сузама их росим,
А слађана туга срце моје стеже,
Зачујем ли шапат гробовскога цвећа,
Што се к'о јецање светињом разлеже.

И, спутивши главу на уморне груди,
Слушам како вечност крај мене пролеће:
Затрепери лахор у вечноме миру
Па лелуја траву и гробовско цвеће.

Светислав

ОДРИЦАЊЕ САМА СЕБЕ

Гажен сир буде шири, не чврћи.

Гете

Скромност у човечјој нарави красно је својство. Претерана скромност прелази у одрицање самога себе. Сталежи су разни у нашем друштвеном животу. Има их, где се поједини морају према своме старешини, ако и с тешким срцем, понашати одрицањем самога себе и самопрегоревањем. Тако ишту закони. Али је ли то одрицање самога себе у сваком положају безусловно и безгранично?

Да видимо.

Мени рече једном приликом старешина, гроф К.:

»Наши ратни закони ишту од нас појединих одрицање дотле, да сами на себе заборавимо у оданости и послушности!«

Ја бејех толико смео, да му рекох:

»Онда бих ја морао носити калуђерско оде­ло, а не ово царско; ово сјајно, ово знамење части, поноса, одважности и храбрости!«

Замашна беше то реч, коју изустри Његово Превасходство, мој заповедник, онако свечано. Игњат Лојола исто би тако казао.

Зар није доста одрицања и прегоревања, кад ја, покоравајући се државним законима, напуштам и оца и мајку, и браћу и сестре, и жену и децу, на идем у рат, да браним животом својим отаџбину и државу?

Може ли бити већег прегоревања, него кад ми старешина заповеди: »Јуришите на онај редут и отмите га!« и ја тај налог вршим без промишљања, без устезања? Кад би оно стајало, да ја, потчињени, морам сам себе изгубити у жељама и заповестима старешине свога, онда би по тој доследности могао старешина мени заповедити: у ратном савету, у који сам и ја позван, у ратном суду, у којем сам и ја судија са гласом, да гласам по његовој жељи и вољи, а не по својој савести. Или, позван сам да пишем и цртам, у друштву са својим старешином, своје млађе по њиховој нарави, урођеним дарима, добрим и злим навикама. Ти описи су одсудни по цео живот, по будућност, по срећу или несрећу мојих потчињених. Закон иште да судим овде по души и начелима части, независно од сваког утицања. Старешина »заповеда«, да онако пишем, као што он за добро налази. Морам ли ја, смем ли ја слушати? Да сам ја

у оном смислу »на себе заборавио« у послушности слепој, онда бих по свој прилици свој мушки образ под ноге бацио и повиновао се старешини. Али сам онда не само сам себе окаљао, своју част и своју душу огрешно, него сам послушност погазио према ратним законима, који ми налажу по части и савести да судим. Као судија закleo сам се, да ћу по души и правди судити.

Такав потчињен, који би се у мирно доба навикао на слично самоубилачко одрицање, не ће ли постати тесногруд и без сваког самопоуздања? У ратно доба ишту често прилике да сваки поједини из самог себе мисли и суди и своје одељење предводи. Хоће ли се он сад наћи на углед као јунак, он, који је дојак само научио мислити и судити по заповести?

Али куда одох ја!

Да се вратим свом смеру. Године 1847 положим у Грацу испит и с јесени будем позван у Беч у службу генералног штаба. Како бејех у цртежном одељењу три месеца дана, добијем налог, да у одељењу за маршеве и статистику у ађутантури отправљам дужност под непосредном управом пуковника Уфенберга. Сви ме моји другови опколише те ме стадоше жалити, што добих то опредељење. »Још ни један ађутант није под Уфенбергом дуже од три месеца дана издржао; тако је тај старешина секантан « Захвалим им на саучешћу, но приметим, да спада у нашу дужност, док смо млади и витки, да се учимо наћи и прилагођивати разним особинама и ћудима наших старешина, у корист служби и нашој личној будућности.

»Истину да рекнем« — приметим — »чисто сам киван, што баш таквом старешини долазим, јер ћу се трудити, да се одржим.«

Ступим у нову службу. Више недеља прођоше доста добро. Мало по мало поче на површину избијати неко незадовољство код Уфенберга. Час ово, час оно беше му неправдо Бива, да се који предмет званично спроведе са неколико написаних речи на више, на равно или на ниже место, где се по шаблони вели: »Имам част...« или сличне фразе. Никад не беше задовољан у тим ситуацијама. Таково једно на чисто написано спроводно писмо подере ми Уфенберг и баца о тле са осорљивим речма:

»Та ви не знате ни немачки!«

www. Повинујем се и опет на чисто препишем са његовим поправцима.

Сутра дан ево ме парадно при пријави:

»Молим покорно, да будем назад пуштен у своју регименту!«

»С ког разлога?«

Дојако, кроз седам година своје војне службе имађах ту срећу, да су моје старешине биле свакад задовољне и да су ме по том описале. Данас ми је то лепо признање под вашим заповедништвом у опасности. Ја дакле молим, да идем к својој регименти, како бих још на време спасао своју дојако неприкорну кондиту.«

Жеља ми буде одобрена.

И сада сматрах ја за дужност, службе ради и мојих наследника ради, да му истину у очи кажем:

»Међер су моји другови имали право, кад су ме сажаљавали, што к вама долазим као ађутант.«

»За што су вас жалили?«

»Рекоше, да је пуковник Уфенберг као старешина тако секантан, да још ни један ађутант његов није дуже од три месеца дана уз њега издржао.«

Дуга тишина. Ја суду пробих дно.

»Што се тиче ваше жеље, да се вратите к регименти, остављам вам осам дана на промишљање. Међу тим будите сутра о ручку мој гост!«

И какав љубазан домаћин беше старешина сутра дан! Нисам га могао познати. И у служби беше од тога дана пријатнији.

Дабогме, да сам одустао од своје намере и да сам уживао врло удобне дане у новим приликама. У свакој ме је прилици старешина одликовао и препоручивао врховном управитељу генералног штаба.

Дође пролеће године 1848. Фелдцајмајстер Хес отпугује у Италију у рат; пуковник Уфенберг, у рангу најстарији, прими управу у своје руке.

Кад букну рат у нашој постојбини и Храбовски нападе на Карловце, Уфенберг ме препоручи ратном министарству, да будем пуштен к Србима и да смем њихов саучесник бити у ратовању.

И распламти рат у домовини, и ја бејах раме уз раме са браћом кроз све бојеве наше. Заповедао сам батаљоном, независним таборама. Кад дође војвода Стеван Шупљикац и

узе у своје руке команду над целом српском војском, ја бејах управитељ његова централног штаба. После војводине смрти узме пуковник Мајерхофер ту команду а ја останем поред њега у истом звању.

Кад прими генерал Тодоровић врховно заповедништво а Мајерхофер постане шеф генералног штаба, ја добијем ту службу уз генерала Стевана Книћанина и бејах уз њега до краја рата 1849 године.

Године 1853 допаде ми одликовање, да званично пратим генерала Мајерхофера на његову путовању кроз Србију и Босну.

Приспесмо при повратку из Сарајева преко Бање Луке у нашу Стару Градишку, на левој обали Саве, у град, на дан 8 јула 1853. Ту се јавимо заповеднику града и тврђаве, фелдмаршалајтанту племићу Уфенбергу.

Он ће ме са највећом љубазношћу предустрести.

»Видите, капетане« — рече ми — »ваш ондашњи мушки отпор, кад сам вас пре пет година, пробе ради, секирао, показао ми је, да сте честољубив, одважан официр, који се не да гњечити и понижавати. Ја суђах по том, да сте храбра, независна духа, који ће се у свакој, па и у најтежој, прилици знати наћи и понашати. Ја вас онда задржах уза се и одликовах вас и хваљах вас у свакој згоди. И кад дође опасно доба по нашу монархију и букну рат на све стране, па и код Срба, и кад се тицало да царска војска спасе целокупност државе од распада, препоручих вас грофу Латуру за српско бојиште, и нисам се у вама преварио. То ми сведочи ваше ратовање и нова ваша садања мисија у Босну. Мени се у мом млађаном добу десило слично нешто. Бејах оберлајтнант генералштаба у Италији уз врховног заповедника грофа Фиклмонта, на гласу јунака и кавалериског вође. Беше то племенит, искрен, истинит, праведан старешина, који се гнушао, кад му је когод ласкао, а презирао је људе, које је једаред само ухватио у лажи. Он поче мени у ситницама да преговара, да ми даје укоре, да ме секира. Сносио сам, док ми не додија, те се ја усправим и одупрем: »Ваше Превасходство! Ја нисам ваш слуга, већ царев, као год и ви. Ја сам ваш потчињен, али уједно у служби ваш помоћник, па чак, ако хоћете, ваш саветник. У битци, у рату сам, као млађа снага, вашој старости штап, на који се можете ослонити. И ја вас уверавам, да се

можете поуздати у мене!» искресах ја њему, па сад куд пукло да пукло! Пружи ми старина руку, па радосно повика: »Хвала Богу, једва ево најбох на човека отворена, потпуно храбра, карактерна! Све то беху дојако мекушци неки, неки калуђери, који су с погуреним леђима свашта подносили. Стављах их на иску-

шење. Што ја њих више гњечим, тим они понизији. Ја хоћу да је официр горд, поносан, самопоштовањем и самопоуздањем задахнут. Хоћу храбре, одважне људе, а не тукмаузере!« И тада ми, смешени се, рече Гетов афоризам: »Гажен сир буде шири, не чврћи.«

Јован Стефановић Вилоски

ВЕЧИТИ МУЖ

ПРИПОВЕТКА Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГ

ПРЕВЕО МИЛИВОЈ МАКСИМОВИЋ

(Свршетак)

XVII Вечити муж

Прошло је скоро равно две године дана после описаних догађаја. Ми сретамо господина Вељчаџина једног лепог летњег дана у вагону једне новоотворене наше железнице. Путовао је у Одесу да се мало разоноди, да се састане са једним пријатељем а заједно с тим беше му у изгледу још један пријатан састанак; посредством овога пријатеља на- дао се да ће моћи удесити састанак са неком врло интересантном женицом, с којом је већ одавно желео да се поближе упозна. Не упуштајући се у појединости, опазивемо само, да се са свим преродио или, боље рећи, поправио за ове последње две године. Од пређашње хипохондрије не беше скоро више ни трага. Од разних „успомена“ и немира, последица болести, које су му назад две године почеле досађивати у Петрограду, за време док је парница рђаво стојала, остао је у њему само као неки пријатан стид, јер је сазнао своју тадашњу малодушност. Осећао се у неколико награђен уверењем, да тога више не ће бити, и да за то нико и никад не ће ништа дознати. Истина, он је у оно време напустио друштва, чак се почео рђаво одевати и почео се од свију крити а то су, на послетку, сви опазили. Ну он се тако брзо покајао и поправио, а заједно с тим појавио се са таким прерођеним и самоувереним видом, да су му „сви“ одмах опростили његово тренутко отпадништво; чак и они између њих, којима се престао јављати, први су га упознавали и пружали му руку, уз то још и без сваких досадних питања, — као да је за цело то време био гдегод далеко на страни ради својих приватних послова, који се никога ништа не тичу, па се овај час вратио натраг. Узроком свију тих корисних и здравих промена на боље беше, разуме се, добивени процес. Вељчаџинов је добио шездесет хиљада рубаља — ствар свакако не баш велика,

али за њ од велике важности: пре свега одмах се осетио на чврсту подножју, тако рећи, наравствено се наситио; сад је био са свим уверен, да ове своје последње новце не ће „прорајтати као будала“, као што је расуо своја прва два имања, и да ће му ово сад бити доста за цео живот. „Па ма како се потресала и праскала тамо код њих друштвена зграда и ма о чему тамо трабуњали“, — размисљао би по негда, обраћајући пажњу на све чудновате и невероватне појаве, које избијаху около њега по свој Русији — „ма како се тамо препорођавали људи и назори, ја ћу ипак увек имати овај фини и укусни ручак, за који сад седам, дакле, ја сам за све приправан“. Ова мазна и сладострасна мисао је, мало по мало, овладала потпуно целим његовим бићем и учинила је у њему чак и физички преврат, да и не говоримо о наравственом: сад је изгледао са свим други човек спрам онога „јазавца“, кога смо описивали назад две године, и коме су се почеле већ догађати онако непријатне ствари — сад је гледао весело, отворено, достојанствено. Чак се и злослутне боре, које се почеле купити око очију и по челу, скоро са свим изгладиле; чак му се и боја лица променила — изашао је бељи, руменији. У овај мах је седео на удобну месту у вагону прве класе и непрестано му се вртила по глави једна пријатна мисао: па наредној станици делио се пут на две стране. „Ако напусти на који час први пут и удари мало десно, онда би већ на другој станици могао изићи и походити једну познату даму, која тек што се вратила иза границе, и која се налазила сад у, врло пријатној за њега а врло досадној за њу, маловарошкој усамљености; дакле дала се прилика да употреби време исто онако занимљиво као и у Одеси, и тим боље, што му се ни тамо не ће измаћи“... Ну он се још непрестано колебао и не могаше да се одлучи; чекао је „да га

нешто гурне“. Међу тим се станица приближавала; оно што је чекао и дочекао је.

На тој станици стојао је влак четирдесет минута, тако, да су путници могли ручати. На уласку у чекаоницу за путнике прве и друге класе згрнула се, као обично, гомила нестриљиве и ужурбане публике и — може бити такођер као обично — извргла се свађа и скандал. Једна дама, која је изишла из вагона друге класе, уз то врло лепа, али некако и сувише раскошно за путницу одевена, скоро је вукла за собом обема рукама врло млада и лепушкаста уланског официрчића, који јој се отимао из руку. Млади официрчић је био са свим пијан, а дама га — по свој прилици његова старија рођака — не пушташе од себе; сигурно се бојала да ће одмах, чим уђе, потрчати на бифе с пићем. Међу тим се у оној стисци сударио са уланом неки трговчић, такођер пијан, и то на сву меру. Тај трговчић беше запао на станицу већ други дан, пијанчио је и расипао паре у кругу врло разнолика друштва, и никако му не полагаше за руком да уђе у влак, који треба, и да се крене даље. Подигла се галама. Официр се дерао, трговчић псовао, дама беше у очајању и одвраћајући улана од свађе молила га је, довикујући му: „Миђиња! Миђиња!“ Трговчићу се учинило то већ и сувише скандалозно; сви се до душе смејали, али трговчић се све више жестио, због повређеног морала, као што се изражаваше.

— Гледај ти: „Миђиња!“ — викао је, прекоравајући и подражавајући танки гласић госпођин. — Немају више стида ни јавно, пред публиком!“

И посрћући према дами, која већ беше села на столицу, која јој прва дође до руке, посадивши до себе и улана, презриво их измери обоје и онда поче нијаним гласом:

— Рито једна, рито! Вучеш се овуда са отрцаним репом својим!

Дама цикну и у неприлици се осврташе, очекујући помоћ. И срамота ју је било а и бојала се. На то, да покор буде већи, официр посрну са столице и узвикнувши потеже на трговца, али се заплете и скљуси се натраг на столицу. Смеј се унаоколо дизао све већи, а нико не помишљаше, да помогне; у то се умеша Вељчаџинов. Он изненада зграби трговчића за јаку и, продрмусавши га мало, гурну га на пет корачаја од престрављене женскиње. Тим се и скандал свршио; трговчићу ули страх снага а и сама енергична појава Вељчаџиновљева; његови другови га одмах одведоше. Дама, црвенећи и скоро са сузама у очима, излеваше уверења своје захвалности. Улански официр је мрмљао: „бладарим, бла-

дарим!“ — и хтеде у један мах да пружи руку Вељчаџинову, чу место тога испрући се ногама преко столица.

— Миђиња! — простења дама с прекором и плесну рукама.

Вељчаџинов је био задовољан и догађајем и приликама, у којима се догодио. Дама га је интересовала; то беше, као што се видело, богата провинцијалка, раскошно, али без укуса одевена и са прилично смешним манир ма, и, што је главно, спајала је у себи све, што зајемчава успех престоничком женкарошу. Заврте се разговор: дама је узбуђено причала и жалила се на свога мужа, кога је наједаред из вагона нестало, због чега се све то и догодило, јер он „вечито, кад треба да је ту, шмурне некуд“.

— По потреби... — промрмља улан.

— Ах, Миђиња! — плесну она рукама.

„Сиромах муж, тај ће примити своје!“ — помисли Вељчаџинов.

— Како му је име? Идем ја да га нађем! — предложи он.

— Пале-Палић! — одазва се улан.

— Ваш се муж зове Павле Павловић? — радознано запита Вељчаџинов и наједаред се промоли позната ћелава глава између њега и даме. У једном тренутку изиде му пред очи врт код Захљебининих, невине игре и несносна ћелава глава, која се непрестано промаљаше између њега и Надежде Федосјејевне.

— Ево вас једва једанпут! — викну хистерички жена.

То беше лицем Павле Павловић; са чуђењем и са страхом је гледао Вељчаџинова, престравивши се од њега, као од привиђења. Страх га беше у толикој мери обузео, да се видело, да ништа не разуме од онога, што му је брзо и раздражено читала увређена жена. На послетку се трже и одмах схвати цео свој ужасни положај и своју кривицу, и о Миђињи, и о том, како је овај „меје“ — дама је тако називала Вељчаџинова — „био за нас анђео хранитељ и избавитељ, а ви — вас вечито нема, кад треба да сте ту...“

Вељчаџинов удари у смех.

— Та па ја и он смо пријатељи још из детињства, пријатељи из детињства! — подвикивао је зачуђеној дами, фамилијарно и покровитељски загрљивши десном руком око плећа Павла Павловића, који се усиљено и жалостиво смешио — зар вам није причао о Вељчаџинову?

— Не, никада није причао — зачуди се дама.

— Па сад ме прикажите својој жени, вероломни пријатељу!

— Ово је, Љипочка, заиста господин Вељчаџинов. — започе и одмах се посрамљен прекиде. Жена плану и љутито га опшину очима, сигурно због „Љипочке“.

— Замислите само, није ми ни јавио, да се оженио; ни у сватове ме није звао, ну ви сте Олимпијада...

— Семеновна — доврши Павле Павловић.

— Семеновна! — јави се изненада улан, који беше већ заспао.

— Ви ћете му већ опростити, Олимпијада Семеновна, мени за љубав и зарад пријатељског састанка... Он је — добар муж!

И Вељчаџинов пријатељски потапка Павла Павловића по рамену.

— Ја сам, душице, заостао мало... само на који тренутак... започе да се оправдава Павле Павловић.

— А жену сте оставили, да се гради од ње брука и срамота! — дочека га Љипочка — кад треба, вас нема, где не требате, тамо сте први...

— Где не треба, тамо први, где не треба... где не треба... — помагао јој је улан.

Љипочка се скоро задувала од узбуђења; она је и сама знала, да то није у реду пред Вељчаџиновим, и црвенела је због тога, али се није могла савладати.

— Где није потребно, и сувише сте пажљиви, и сувише!

У осталом, све се свршило лепо; познанство је било потпуно склопљено. Павла Павловића послаше по каву и буљон. Олимпијада Семеновна је разјаснила Вељчаџинову да сад иду из О., где јој служи муж, на два месеца у њихово село, да је то ту у близини, четрдесет врста од станице, да имају тамо прекрасну кућу и врт, да к њима долазе разни гости, да имају суседа, и кад би Алексеј Ивановић био тако добар и хтео их походити „у њиховој самоћи“, то би га она дочекала „као анђела хранитеља“, пошто се она не друкчије него са ужасом сећа, шта је могло бити, да није... и тако даље, и тако даље, — једном речи „као анђела хранитеља...“

— И избавитеља, и избавитеља! — допуњавао је са жаром улан.

Вељчаџинов се учтиво захвали и рекне, да је у свако доба готов на то, да је он савршено беспослен и слободан човек, и да му позив Олимпијаде Семеновне врло ласка. За тим одмах поведе весело и занимљив разговор, у који вешто уплете два три комплимента. Љипочка сва поцрвене од задовољства, и чим се вратио Павле Павловић, усхићено му објави, да је Алексеј Ивановић тако добар, да је примио њезин позив, да дође на читав месец дана к

њима у госте и да је обећао доћи кроз недељу дана. Павле Павловић се само збуњено смешио. Олимпијада Семеновна намаче на њ раменима и подиже очи према небу. На послетку се растадоше: још један пут захваљивање, опет „анђео хранитељ“, опет „Мићињка“ и Павле Павловић једва на послетку поведе жену и улана у вагон. Вељчаџинов запали цигару и почне се шетати галеријом испред станице; знао је де ће се Павле Павловић одмах опет вратити к њему и разговарати се до трећег звона. Тако се и догодило. Павле Павловић се на брзо појави пред њим са немирним питањем у очима и у целој физијономији. Вељчаџинов се насмеје, „пријазно“ га ухвати под руку и повукавши га к најближој клупи, посади га поред себе. Он сам је ћутао; хтео је да Павле Павловић први почне говорити.

— Дакле, ви ћете? — пролепета овај, прелазећи са свим отворено на ствар.

— То сам знао! Није се ни најмање променио! — закикота се Вељчаџинов. — Па, зар ви — лупну га по плећу — зар сте ви и само један тренутак могли озбиљно мислити, да ја заиста могу доћи к вама у госте, и то још на месец дана — ха-ха!

Павле Павловић се трже.

— Дакле ви — не ћете доћи! — викну, ни мало не скривајући своје радости.

— Не ћу, не ћу! — задовољно се смејао Вељчаџинов.

У осталом њему ни самом не беше јасно, за што му је све то тако смешно, ну чим даље, све му беше смешније.

— Да ли... да ли збиља тако мислите? — И рекавши то Павле Павловић чак поскочи с места, чекајући са страхом потврду.

— Па рекао сам већ да не ћу доћи — баш сте чудан човек!

— А како ћу ја... ако је тако, како ћу рећи Олимпијади Семеновној, када ви кроз недељу дана не дођете, а она вас буде очекивала?

— Чудна ми посла! Реците јој да сам сломио ногу или тако шта.

— Не ће штети веровати — пропишта тужним гласком Павле Павловић.

— А онда тешко вама! — непрестано се смејао Вељчаџинов — ну мени се чини да ви и опет стрепите и трепећете пред својом прекрасном женицом.

Павле Павловић покуша да се насмеши, али му е пође за руком. Што се Вељчаџинов одрекао посете — то је, на послетку, било са свим у реду, али што се тако изражава о жени — то већ беше мало безобразлук. Павле Павловић се наодреши;

Вељчаџинов то опази. Међу тим зазвони већ други пут; из даљине, из једног вагона зачу се танак гласић, који је узнемирено дозивао Павла Павловића. Овај се узврпољио на свом месту, али не хтеде отрчати онамо, по свој прилици очекујући још нешто од Вељчаџинова — сигурно да му се још једном завери да не ће доћи.

— Како је пређашње име ваше жене? — запита Вељчаџинов, правећи се и да не види његов немир.

— Узео сам је од нашег благопречасног — одговори овај гледајући збуњено према вагонима и прислушкујући.

— Аха, разумем; очарала вас лепота.

Павле Павловић се опет наостреши.

— А какав вам је то Миђиња?

— Па онако: један наш далек рођак, то јест мој, син моје покојне сестре од стрица, Голубчиков, био је због неких неуредности отпуштен, па сад је опет примљен: ми смо га и опремили... Несрећан млад човек...

— „Ну, па онда је све у свом реду; све је ту, што треба за срећан брачан живот!“ — помисли Вељчаџинов.

— Павле Павловићу! — зачу се опет дозивање из вагона, и то са већ силно натегнутом нотом раздражености у гласу.

— Пале Палићу! — зачу се и други, промукли глас.

Павле Павловић се опет узврпољи и ужурба, ну Вељчаџинов га снажно ухвати за лакат и заустави га.

— Ако хоћете, могу и ја с вама одмах поћи и приповедати жени, како сте хтели да ме закољете — а?

— Шта вам је сад! — страшно се уплаши Павле Павловић — нека вас бог сахрани!

— Павле Павловићу, Павле Павловићу! — зачуше се опет гласови.

— Ну сад можете ићи! — пусти га на послетку Вељчаџинов, смејући се добродушно.

— Дакле не ћете доћи! — шапну му последњи пут, скоро с очајањем, Павле Павловић, и чак, као оно пре, склопио руке пред њим.

— Па дајем вам реч, да не ћу доћи! Трчите само к жени, јер ће бити зло!

Пружи му пријатељску руку — пружи и трже се: Павле Павловић не хтеде примити пружену руку, чак трже руку натраг.

Зачу се треће звоно.

У једном тренутку се нешто чудновато збило са обадвојицом, као да су се преобразили. Нешто као да се стисло и откинуло у Вељчаџинову, који се још пре неколико тренутка онако слатко смејао. Снажно и љутито зграби Павла Павловића за плеће.

— Кад вам већ ја, ја пружам ево ову руку — показа му длан своје леве руке, на којој се јасно видео велики ожиљак од ножа — онда бисте је ви свакако могли примити! — прошапта му са уздрхталим и побледелим уснама.

И Павле Павловић беше побледео и усне му дрхтају. По лицу му претрчаше као неки грчеви.

— А Лиза? — промрља брзим шапатам и на једаред му задрхташе уста, образи и подбрадак, а сузе му ударише на очи.

Вељчаџинов је стајао пред њим као скамењен.

— Павле Павловићу! Павле Павловићу! — вапили су из вагона, баш као да су тамо кога пекли — и наједаред машина звижду.

Павле Павловић се трже, плесну рукама и потрча стрмоглавице; влак се већ кренуо, ну њему некако пође за руком да се дохвати и скочи у свој вагон.

Вељчаџинов се задржа до вечера на станици, дочека нов влак и продужи пут старим правцем. На десно, к познаници из провинције није се свраћао — био је и сувише нерасположен. И како се после кајао због тога!

ПОУКА

„МАЈИСТРУК“

Нема дана, када испод земунске »свето-николајевске цркве« око четир уре послје подне не ћемо наћи рибара (аласа), јер се обично у то доба враћају с лова; а кад бјесни вјетар кошава и сегединач, па који пут и авалац, онда у заклониту мјесту и предане тамо.

Та пролеће је ево, водама би требало да је »колијевка« — као што вели П. П. Његуш — тијесна, а ове године као да је дошло опет оно вријеме, када но су свеци измолили од Бога »од небеса кључе«, те

„Затворише седмера небеса,

Ударише печат на облаке,
Те не паде дажда из облака,
Плаха дажда, нити роса тиха“.

Уштокали се рибари, да црње не може бити. Окрећу свакако, па рибе ни толико, да се дајбуди јадна надница извади.

— А шта је оно у чуњу?

— Мали струк.

— Па ја то прошастих година нијесам виђао на Дунаву.

— Не *струкаримо* ми свагда.

— А што вас још који не струкари?

— Док видимо, хоће ли Рудица бити срећне руке; а ми му сви желимо, да ухвати што више рибе.

— Доиста је то лијепо од вас.

У том разговору спустисмо се низ подздану обалу, посједасмо на околне чунове и гледасмо шта се ради око малог струка прије него се баца у воду.

Око једнога повеликога *камена*, каквијем се моји земљаци у Лици умећу с рамена, свезан је крај од конопчића, који је дебео као гушчје перо и зове се *ишљиг*, а одреден је од конопљаног власа. За овај камен привезана је и тиква на подугачком канапу (шпагу или дретви); канац је *поводац*, а тиква с њиме *пловац*. Тиква треба да плови поврх воде, кад се камен баца на дно њено.

Комад ишљига обично је дугачак око педесет метара, и то је један *конац*. У по килограма иду четири или пет конаца ишљига. У том малом струку бјеше тринаест таквих конаца а на сваки се конач смјести по десет удица броја 16 и 18. Свака удица има свој *језичац* (*Widerhaken*), а утврђена је препреденим канапом за ишљиг, који је мало дужи од педља, а каже му се *путило*. Да и овај ишљиг падне по дну воде, дође на петнаест удица по један *камичак*, око којег је он смршнут, и то по жљеби, која је око камичка начињена, да се не би како измуљио. Видјех последије у једнога *струкароша* оваки камичак само на крају ишљига; да није ових камичака, струк би се помрсио, чим би се само једна риба ухватила. Овако она није у стању да га покрене, већ чека, док струкарош по њу дође; а не смета ни другим рибама, да њеним трагом пођу.

Да рибу намаме на удице, ту је и *мамак* (другдје мека и мамак). Три врсте мамка гледах тада. Једно бјеше *ровац* (*Grylotalpa vul-*

garis Latr.), али свима су пооткидане главе. И овако без главе, не би човјек вјеровао, могу ровци у пијеску и по осам дана да живе, та дуже него ли са главом. Па због тога су струкароши начинили и загонетку: »Шта живи осам дана без главе?«. А ровцима откидају главу, да један другог не једе и тако да не мрсе струк. Друго је *глиста*, а треће су *коњске пијавице* или *копитаре* (*Haemoris vorax Mog.-Tand.*) Али међу они и врсту пијавице, која је »сва црвена, има форму као глиста, само је тврђа од ње и не купи се као пијавица, него се савија у клупче«. Рибари је називају *дурбаком* или *дрвењаком* (а то је *Nephele vulgaris Mog.-Tand.*).

Но прије него стану *глистати* мали струк, морају га *наређати*, т. ј. метнути озго по *канапу**) од чуна једну удицу до друге. На прву дође ровац, на другу глиста, на трећу копитара, на четврту опет ровац, и тако све редом, док се не дође до пошљедње удице. Струкарош Рудица метао је последије преко реда и рибицу *бадеља* (*Cobitis taenia L.*). Мали струк није Бог зна шта, али је око њега велика *пипарија*; та и копитарама се одсијецају ножем »уста и реп«, да се не би у води прилијепиле за дно, него да *играју* као и други мамак, и тако да примамљују похлалну рибу: шаранце, мрену, сомчад и кечигу. Чисто се човјеку смучи, кад види, како се оне животињнице превијају од мука на оним заостреним удицама; али мора и то да буде, јер је човјек »господар од риба морских и од птица небеских и од свега звјериња што се миче по земљи«.

И са тако *наглистаним* струком отисну се струкарош у чуњу од обале и одвезла тамо, гдје ће да га баца. То је било у очи почитва сунца, т. ј. прије него сунце зађе или почине.

Дошавши тамо, баца у воду најприје тикву, па онда онај камен полако спусти; а ишљиг са удицама скида се све и сам кад покреће чун, само мора камичке да избацује. Гдје је вода мртва, т. ј. није јака, тамо се може бацати мали струк и са више удица (до 400); али свакако ће удице са оним мамком малко подизати се у вис. На дан бацају и дижу струк обично три пута; кад га дигну, онда га опет наређају и *попуњују*; т. ј. ако је који мамак липсао или скапао, измијењају

*) *Канап* у чуна зове се још и *ребар*; од »канат« је други падеж једине »каната«.

га. Кад струкаре на камену (гдје је корито или »колијевка« каменито), куда има само ситнежа (ситне рибе), онда мали струк и по осам пута бацају и дижу у једном реду (у 24 уре).

Којијем је редом струкарош бацао дијелове малог струка, тијем их и диже; дакле му тиква још из далека показује, гдје ће да започне. Да му се ишљиг не замрси, има он уза се округлу корпу (без уха), те га у њу меће. Ако је ишљиг затегнут, он се радује, јер зна да се нешто ухватило; па кад привуче удицу са ухваћеном рибом близу и хоће да је дигне у чун, он с другом руком хитро подметне пода њу мередов, да му не би задавала посла, а можда још и из руку умакла.

Али зна и та тиква да пукне, особито куда парне лађе чешће пролазе; па како ћемо онда до струка да дођемо? Досјетили су се рибари и томе. Имаду они двије повелике куке, које су око по опеке (цигље) стегнуте и на ишљигу висе. Па тијем *мачком* вуку онда по дну, док

не зашне за струк. Чим се кука додирне струка, одмах то њихови прсти знаду; а право да кажем, на таким мјестима и немају они тикве на малом струку.

* * *

Сјутрадан навратио сам се тамо, кад ли струкарош Рудица опет глиста мали струк. Бјеше и њему »прва срећа — празна врећа«. Толика патња и борба са водом оде му ни у што. Та земунским рибарима је само онда добро, »када жаба крекеће на врх тачке« (у виноградама, што их је до скоро било у »Барама«) т. ј. кад се Дунав с прољећа разлије те покрене рибу, која на малој води лежи. Али је и мимо тога Лазарева субота обрадовала другога струкароша, јер је ухватио *симце* од двадесет и два килограма; и то га је тако скрушило, да ће и од тога богогонца постати прави богомољац, какви треба да су и сви рибари.

Мојо Меднџ

КУФШТАЈН

(Свршетак)

»Царска кула«, после револуције од год. 1848, била је тужна кућа многим политичким заробљеницима.

На самом уласку стигосмо два господина, који се, такођер, беху упутили на ту кулу за неким послужитељем. Један их беше човек у дубокој старости, па се ослонио на руку онога другог, пунога мушке снаге, те корачаху ногу пред ногу. Сва спољашност им показиваше друштвену одличност, а у очи нам беше упао онај озбиљни сумор на лицу им, са каквим се улази у кућу, у којој мртава лежи.

Пођосмо полагамо за њима чак до трећег боја. Послужитељ хтеде још даље уза стенице, али старац се окрену лево узаним ходником и застаде наскоро пред једни врати.

»Може ли се у ову ћелију?« запита послужитеља.

Овај отвори врата широм, а старац отпусти руку свога вође, па уђе сам унутра. Клецајући пређе преко ћелије, подиже укрштене руке према челу, па се тако наслони њима на зид под малим прозором и стаде горко плакати.

Ја и мој сапутник стадосмо као окамењени спрам врата у ходнику; послужитељ је равнодушно гледао сад у ћелију, сад по ходнику, а

старчев пратилац је скрштених руку, пун узбуђења, посматрао узану, празну ћелију, у коју је врло мало светлости допирало на ону јаком гвозденом решетком оковану рупу у дебелој зидини, која само с тога носи име прозора, што би ваљало да има са овим једну исту сврху.

Тешко је то — гледати седа, погнута старца кад плаче. Па још кад му из очију провирује надмоћност ума и душе. У детињским и младалачким, па још и у годинама мушкога делања расплаканоме можеш донекле ублажити тугу искреним речима благе утехе и топлим саучешћем; можеш га охрабрити надом у лепшу будућност; — али како ћеш наћи мелема ојађеној души седа старца, који је искусио и преживео већ све оно, што је кадро да утеши човека у тузи? Стару је човеку једина утеха гроб, а та утеха не ублажава болове, него их, заједно са носиоцем њиховим, у себе прима. Том се утехом човек не може приближити човеку.

Ја и мој вођа постојасмо ту часак два па се пустисмо натраг низа степенице, да присутношћу својом не вређамо тужне осећаје тих непознатих путника. Прошла ме вођа да даље

разгледам тврђаву куфштајнску, те се упутисмо доле у варош. На градској капији ме вођа мој још један пут опомену на дивну перспективу пред нама: око нас сурови бедеми; под нама ведро, шарена варошица, око које се успиње горе на далеко једра шума, а над овом суро стење исподизало главе до облака.

После онога, што видех у »царској кули«, ова је слика утицала ми на душу као летња роса на клонуло лишће. Једва скидох очи са те величанствене слике.

Три сахата је било; морадох се вратити к железничкој станици.

Мој љубазни вођа се не хтеде још опростити од мене. И он ће са мном до станице. Читавог пута ме наговараше, да останем који дан у Куфштајну; да идем с њиме у Кинберг, па одонуд да излетимо у прекрасну планинску околину.

»Не ћете се кајати«, рече, »ако то учините. Треба да се успнете на који вис, са којег вам се отвара изглед горе на снежне Алпе, доле на хладовите кланце са величанственим водопадима; са којег видите, тако рећи, целу дољњу инску долину са брзотоком реком с једне стране, а са друге мирна планинска језера са бујном вегетацијом око њих. Треба да се спустите онамо иза царске горе у скривене мрачне долине, где ће вас изненадити по која осамљена црквица, подигнута успомени каквога важнијег догађаја из тиролских ратова; да завирите у тајанствене пећине, у које су Тиролци, за време ратова, своју нејач са женама и своје благо прикривали; ваља да видите дивљу романтику »царске долине«, где живе само горски дуси. Омањих, али по положају свом или по прошлости својој врло занимљивих заселака, развалина и зграда има у овој околини сила божја. Не би требало да пропустите походити и стари градић Маријаштајн на Тирбергу, да видите онде особиту цркву на три спрата, који сваки за себе сачињава посебну богомољу. Међу старинама црквеним чува се ту и један словенски кодекс из средине једанаестог века, који ће вас као Србина за цело занимати. Кажем вам, не ћете се кајати, ако проведете овде неколико дана.«

Ма колико бејаш рад да то све видим, опет ме је нешто вукло из Куфштајна. Не могах се никако отрести онога немилог утиска са царске куле.

У железничкој се чекаоници опростих од свога услужнога вође. Он седе на кола, па узе

пут према Кинбергу, а ја се спустих на мекан диван у једном куту, да поодморим мало и тело и душу.

Чекаоница се напуни за неколико минута. Скоро пред полазак влака уђоше и она два господина са царске куле, па се стадоше освртати, где би нашли празна седишта.

Кад се приближише к мени, ја устадох и понудих старца да седне, а за тим се пустих у разговор са његовим пратиоцем. Али овај ми са неколико једва скупљених речи одговори, да је Талијанац, и да не разуме немачки.

У то прихвати старац са неким изразом задовољства на лицу, што је и мене дирнуло:

»Мој син не зна немачки. За њега је престала, хвала Богу, потреба да зна немачки још много раније, но што је стао на своје ноге. Ми смо из Вероне«.

»Па сте јемачно дошли у ове планине, да промените ваздух?« упаднем ја, не бих ли што пре наврио разговор на царску кулу.

»То ме не би домамило овамо из моје питеме Италије. Ми смо сад у један сахат, стигли у Куфштајн управо од куће, па се већ враћамо натраг. Дошао сам, да потражим онамо, у оној кули, изгубљених мојих дванаест година живота, али их нисам нашао. Ђелија, у којој сам тамновао за то, што сам био веран син народа свога, стоји празна као гробница, из које су неваљали људи и кости мртвачке покрали. Ви видите, господине, да сам ја с једном ногом већ у гробу. Али ми се није дало, да спустим и другу онамо пре но што још један пут завирим у ону избу на проклетој оној кули куфштајнској, у којој сам дванаест година жив сахрањен лежао. Мојих пропалих дванаест година живота не поврати ми нико; али ћу спокојније лећи у гроб, кад сам се уверио, да је она кула данас пуста, а мој народ да је уједињен.«

Звонце зазвони на коридору, а један униформисан старац изређа на вратих чекаонице читав низ имена тиролских и неколико талијанских вароши и градова, те позва путнике на полазак.

У седам и по сахата сам већ шетао по Инсбруку, и са камените плоче на једној кући у оној улици, што спаја улицу Марије Терезије са мостом на Ину, прибележио сам себи ово: Јосиф II 29, 30, 31 јула 1777; Гете 8 септембра 1780; Андрија Хофер 15 августа 1809; Лудвиг I више пута.

О ПРОШЛОСТИ БЕОГРАДА

(Наставак)

Курфирет је пред Београдом имао преко педесет и три хиљаде људи, који су били раздељени у пукове, а имао је и потребан број опсадне муниције. Чете су биле разређене у две бојнице око вароши од Саве до Дунава. Први део, чија се оба крила наслањала на Дунав и Саву и који се поставили у оба спањена српска подграђа, састојао се из двадесет и шест пукова, други пак део из двадесет и осам, а у средини међу обема бојницама, као што се види из тада начињеног планског нацрта курфиретовска надмерника, била је артилерија и команда. Главно заповедништво имао је у рукама сам курфирет, опсадне послове руководио је фелдцајмајстер Срењ. У Београду пак било је само десет хиљада момака турских чета, које је, по бегству сраскира Јеген-Османа, предводио већ поменути Оки Алдур Ахмет.

8 августа 1688 почеле су припреме за опсаду а и сама опсада. Непосредно пред првом бојницом, ближе дунавској страни, од прилике међу Стамболкапијом и Видин-капијом, била је прва паралела са батеријом прангија на левом крилу. Од те паралеле водили су шанчеви у цикцаку у правцу према челу града до друге паралеле, за којом су намештене биле по две батерије топова а и на десној страни две и на левој једна батерија прангија. У трећу паралелу улазило се помоћу једне једине апроше, која је намештена била на десној страни друге паралеле. Из треће паралеле водиле су три апроше, и то две на крајевима а једна у средини, до четврте паралеле, од које се већ могло доспети до спољашњег градског шанца. За леђи трећој паралели биле су намештене две батерије, напротив у самој паралели, и то на левом крилу, једна батерија топова и две батерије прангија. Од последње паралеле долазило се кроз две галерије мина до на подножје градскога бедема.

Ватра, коју су сад отворили против вароши и против града, била је тако јака и учинила је таква ефекат, да се већ после неколико дана на зидовима градских бедема могао опазити велик квар. Опет после неколико дана отворена су била два пролома, од којих је један био широк три стотине корачаја.

Турци су за то време дваред покушали да испадну из града, а исто су тако градили противне поткопе, али у предузећима својим нису имали среће. Да би опседнутима пресекао сваку комуникацију, наредио је курфирет те се дигао мост на Ду-

наву. Тиме су царске чете добиле прилике да опседнуте узнемирују и од воде.

15 августа већ су здраво напредовали били послови опсадни. Велик део претходних радова у разоравању руководио је принц Евгеније Савојски, који је још тада важио као један од најваљанијих царских генерала. Неки поткопи његови имали су ванредна успеха, јер су проломи бивали све већи а и неколико спољашњих бедема пали су шака царској војсци. Те тако није ништа више стојало на путу, да се изведе општи јуриш. Заказан буде тај јуриш за 6 септембар. Тога дана у пет сахата у јутру ваљало је у један мах јуришати са пет страна. Први и други јуриш наперен је био на она два пролома на зиду, трећи на дунавску капију, четврти на савску капију а пети на дољњу варош. Војска је стојала у потпуну убојну реду. Лозинка је била „С нама Бог!“ и „Еманујило“.

Око десет сахата почео је нападај. Нападаци су кроз читаву кишу танади са великом храброшћу продрли у шанац те се докопали пролома. Кад су већ били на њему, поплашио их је поглед на други, још незгоднији шанац, који је на другој страни снабдевен био кољем, а поплашио их је и губитак неколико генерала и официра, који погибоше одмах у почетку нападаја. Стали су услед тога уступати те би добивена корист зацело опет била изгубљена, да није сам курфирет стао у пролом те смрћу запретио онима, који узмакну. Уз курфирета је стојао принц Евгеније, који је четама показивао пут и подсећао их на јуначка дела њихових предака. То је помогло. Јунаштом својих заповедника осокољени војници поскакаше у други шанац те се попеше на палисаде са толико смелости, да се Турци повукли у праву тврђаву, која је од вароши одељена била само једним мостом.

Но то су урадили са тако мало предосторожности, да се немачки војници помешали међу њих и тако се дочепали градске капије. За њима продрише и остале царске чете те настаде покољ, који се не да описати. По улицама се није видело ништа до саме лешине. Турци, који се повукли били у тврђаву, истакосе до душе белу заставу и замолише милост, али је било већ прекасно. Царски су војници незадржавано продирали све даље. Турци онда побегосе све до унутрашњег градића, где су били заробљени хришћани. Ове су у три реда поставили преда се а за њима су били Турци, од чести сагнути, од чести су клечали и молили ми-

лост. Свима Турцима, који су хришћанима за леђи тражили заштите, као и јуначном и савесном заповеднику, који је курфирста дочекао клечећи, опрости курфирст. За тим прими посланство српског становништва, којем заповедник одмах преда варош. Плен није био бог зна како велик. Али је погинуло много заповедника и официра. Многи од најизвршнијих команданата падоше при јуришу, међу њима грофови Шерфенберг, Фирстенберг, Тури, кнез Ли-

хтенштајн и два грофа Старемберга. Рана допадоше грофови Рабутин и Таксис, војвода од Мантове, принц Евгеније Савојски и најпосле сам курфирст. У царској војсци погинуло је две хиљаде и четир стотине а рањено је било хиљада и пет стотина. Турака је пало од десет хиљада њих девет хиљада а само их је хиљада спасло живот.

Дан се завршио победом, Београд је после скоро два пуна века опет био у хришћанским рукама.

(Наставиће се)

Т. Ст. Виловски

КЊИЖЕВНОСТ

ЈОШ НЕКА О СИМИ МИЛУТИНОВИЋУ

ПОВОДОМ РАСПРАВЕ ДРА СТЕВАНА ПАВЛОВИЋА.

(Наставак)

Друга је преведена песма „Славни бој на пољу Тичару“ (> Die Schlacht auf dem Titscharfelde 71—80) из четврте књиге (стр. 23—33). У овој нам песми Сима прича распоред српске војске пред бој на пољу Тичару и описује сам бој Ево у кратко садржине са местимичним Герхардовим преводом, да се и он види: Карађорђе, који

незн'о растезати

Већ ковати, док је врело гвожђе

Те пословат', ал' се не мрчити!

(Нек разгађа тко с' не чује моћи)

(Zögern konnte nicht der Serbenherrscher,
Schmiedete, so lang' es heiss, das Eisen,
Schmiedet's, aber schwärzte nicht die Hände.
Zög're der, der ohne Kraft sich fühlet)

призва Луку Лазаревића, те му нареди, да »рвину посред поља пружи, ал' што боље да прам Турком стоји« (eine Linie grab' in Feldes Mitte, doch so vorthheilhaft als immer möglich), на крајеве ће ставити »по шарампов«, и у средину пешаке, са стране коњанике; на сред поља иставиће топове; у Орбак с једне стране одреди Јакова Ненадовића, а с друге Стојана Чупића

Нек стјенама према бури стоје

Ка' 'но Дрина и Гучево њима.

(Sollen stehn wie Felsen gegen Stürme,
So wie seitwärts Gutschewo und Drina.)

У то стиже и Станоје Главаш и Чарапче младо, који доби команду по смрти стричевој

.... да име још се чује исто,

Што ј' вразима свуд за напаст било
(Dass der Nam' im Heere ferner töne,

Der dem Türken immer war ein Schrecken);

за овима Стеван Катић, кнез Сима и Младен Миловановић. Војске се тако накупи на десет тисућа

Та момака све по избор бољи(х),
Нежењених нит па заљубљених
У што друго сјем врлости свете,
И дужности к роду, к завичају.
Мањост доста ј' према већој сили
Кад је моћност податкава слоге,
Кад управа зрела ј' и успјешна,
Јер и војде сам неколик' стајо —

(Lauter jung' und auserlesene Helden,
Unvermählte Bursche, nur entflammt
Von der Liebe zu der heiligen Tugend,
Zu der Väter Heerd und ihrer Heymath.
Kleines Heer auch widersteht dem grössern,
Wenn's die Kraft der Eintracht unterstützt,
Reifes Ordnen das Gelingen gründet,
Und der Feldherr schon allein was werth ist).

До зоре беху све позиције Срби заузели и чекаше да Турци нападну.

Кад ли с' прену по сунашцу Турци,
Ћеиф⁹⁾ им се текар бодисао (озловође с')
Него они ала-ћерим знаду (што бог да)
Пак им пешак у то поље бљухне,
А за њиме све хатлија бјесни(х),

⁹⁾ Грешком стоји *ћеиф*.

К'о прв и мрав или гора мрачна,
Празну раван сву закриље млоштво.

(Als die Türken nach der Sonn' erwachten,
Hatten sie die Lust schon halb verloren,
Aber weil sie an „wie Gott will“ hängen,
Flutet' in die Ebene ihr Fussvolk,
Hinter ihm die stürmisch wilden Reiter,
Dicht wie Wälder, Würmer und Ameisen.)

Срби им стадоше на супрот; а Чамџија и за-
пева »Ој Турчине, трице и кучине!...« (О ihr
Türken, die nur Werg und Kleien!); на које
речи би одговор од стране турске

Постој, Чамо, мал' причекај трто,
Ет' и мене тер поближе к теби
Скупа кликат ал' се патпјевавши!...“

На што Чамџија:

„Ходи, Туре, ти најбоље само
Па што хоћеш и од које руке,
И ђуш — капе... да б' се поиграли,
Не ће те се устиђети Чамо!“

(„Wart nur, Tschamo! harr' ein wenig, Frecher!
Halte bis ich näher zu dir komme,
Dass wir singen, aber um die Wette!“

„Komm nur, Türke! Wärest du auch der Beste,
Bin bereit wie und auf welche Weise.
Wenn wir auch das Mützenspiel versuchten,
Würde Tehamo sich vor dir nicht scheuen.“)

Ворба отпоче па и умуче. Када по ново Тур-
ци хтедоше ударити

„Један од њих нег' и особени
Од' ломчина будалине Тала...
Крајишнице на ђогињу своме,
Поистак'о с' и дружину чека
Прекрстивши на ункашу ноге“.

(„Sprengte vor ein Tüchtger unter ihnen,
Sprössling des berühmten dummen Tale,
Gränzbeschützer auch, auf gutem Schimmel,
Sprengte muthig vor die Türkenfronte,
Kreuzweis über'm Sattel seine Füsse“.)

Угледа га Цинцар-Јанко и позва на мегдан;
на што овај приста.

Пак потеже чибук иза врата,
А тутуна из кумашли кесе,
Натрпа га у симсију грдиу (лулу)
Размагливши два три дима сркне;
Док причестје с' по закону пуку,
Облачина обузе га тмужна,
Тад прифати Пул-ђи дизгине,
А повади демискију љуту,
Те на Јанка, кубурам' га сретне;

Не лишје га, него г' не обори
Већ окрепу свега уклонит се.

(Zog hervor das Pfeifenrohr vom Nacken,
Nahm sich Rauchtaback aus samtnem Beutel,
Stopfte die verhängnissvolle Pfeife,
Und verschluckte rauchend zwei, drei Züge,
Weiheschluck nach seinem dummen Glauben.
Bis er solchen Weiheschluck genommen,
Hat ihn eine Räucherwolck' umnebelt;
Nun ergreift er seines Schimmels Zügel,
Zieht den Damascener gegen Janko.
Der empfänget ihn mit Sackpistolen,
Fehlt nicht, aber schiesst ihn auch nicht nieder,
Dreht sein Ross und fliehet vor dem Türken.)

Али Хрњица за њим и у српску војску зађе
и сабљом му главу на пола расцепи. Када
Срби то видеше, запуцаше, али му ништа не
могоше учинити. За њим се тиште Чупић и
коњу »одвракну« главу; а Никић га копљем
(»пихом«) удари у вилицу.

Него ипак Туро с' боријаше,
Прем устреме с' и навале на њга
И опурци и кубурâ огњи,
Расцавхе се на све стране клета
Под панцир му памуклија бивша,
И он гмиз, гмиз четвероножећи,
Док умаче и задрије к својим',
Изнесао на рамен'ма главу,
Оклен мяса перје не износи.

(Dennoch wehrte sich der kühne Türke,
Ob ihn gleich ein dichter Kugelregen
Und Pistolenfeuer hart bestürmten,
So dass ihm die dicke Baumwollweste
Aus dem Panzerhemde rings umblühte.
Floh zuletzt, auf allen Vieren kriechend,
Mitten durch die Pferde zu den Seinen,
Lebend's Haupt aus dem Gedränge rettend,
Wo kein Fleisch davon die Feder trägt“.)

Тек сада отпоче жесток бој, »док већ Турц'ма
тричаре загоре, — те се тада принуде усту-
кнут'«. (bis der Türken Flintenröhre glühten,
— Und zum Weichen sie genöthigt waren);
али тада везир са Брањева, који је дотле на
Србе из дванаест топова пуцјо, опали и на
Турке

Да свакако гинути морају,
Те да воле напред, нег' ли на се,
Шта л' је истим без нашега друго?...“

(Dass sie jedenfalls sich opfern sollten,
Und doch lieber vorwärts als im Weichen;
Denn was thäten sonst sie ungewungen?)

У
Н
И
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Али **Ижак** и **Карађорђе** удари »помољев се вишњем свеовлатцу« (also betend zu dem höchsten Herrscher), прекиде их и у клањању и борба поста још јача. До вечери не беше још одлучено на чијој је страни победа.

Кад то виде **Карађорђе**,
Зграби своју крџалинку вјерну,
Сам у поље истаче се најпре,
Шкрину зуб'ма и покличе цикне:
»Ам' тко ј' Србе и јуначна срца
За мном живље и мужемоћносно!
Ваздан ли је титрат' нам се с враз'ма?...
Та то није досле било српско,
Већ овако разгрухују с' Турци!«
Пак скок примче уза хитац сваки.

(Fasst' er seine treue Krdschalinka,
Schritt der Erste vor in's blut'ge Schlachtfeld,
Knirschte mit den Zähnen, gellend rufend:
»Hieher, wer ein Serb' und muthigen Herzens!
Mir nach, rüstig und mit voller Mannskraft!
Zient sich's mit dem Feinde nur zu spielen?
Das war nimmer nach der Serben Sache;

(Наставиће се)

Aber so nur schläget man die Türken!
Und bei jedem Schusse sprang er vorwärts.)

За њим полете остали, а с топовима и **Павле** **Топџибаша**, десна рука **Карађорђева**. У сред боја чу се глас, којим позива Турке да се спасавају »бјегом суновраг'це«, јер ће овако лудо изгинути, што само иде у корист везирову »да паче себ' ограби више (Wie ein Räuber Hab' und Gut euch raube). Кад то Срби чуше, а они онда још »слепимичније« (mutiger) јурну и отерају их преко **Дрине**. Вративши се захвале небу на толиком дару благодати, на што им одзив с неба стиже:

Мен' зовеће ја спасавам вазда,
Сакрушавам сву надмјеност силе,
И мјерилом разликујем цјену.

(Alle die mich rufen rett' ich immer,
Ich zerschmetterte die Macht der Stolzen
Und bezeichn' erwägend nur das Werthe!)

После молитве **Карађорђе** нареди видарима да припазе што могу боље на рањене.

Ђорђе С. Ђорђевић

ОСВЕТА ИКОНИЈЕ КАРЛОВИЋА

НАРОДНА ПЈЕСМИЦА ИЗ ЛИКЕ

У дјелима **Радослава Лопашука** »Dva hrvat-ska junaka« и »Bihać i bihaćka krajina« напомиње се на много мјеста **бан** (или кнез) **Иван Карловић**, »последњи од рода Курјаковића, који је бранио ванредним јунаштвом свега свога вијека свој завичај, постојбину својих дједова; али напокон подлегне премоћи, те остави (год. 1527) послје многогодишњег лутотога боја, у којем је сваки педаљ земље наквашен драгоцјеном крви хрватских мученика, родбинска своја имања. У последње дане живота био је на толико осиромашео, да није имао камо смјестити *старице своје мајке*, која се, јадна и невољна, од немила до недрага потуцала по туђих прагових. Бана Карловића спомиње по Лици и Крбави још и данас и камен и жива ријеч«.

Рушевине двора Карловића **Ивана** показивао ми је претом у једној странчини пријатељ мој, када смо се поодавно заједно возили из **Плоча** на **Удбину**; а причао ми је он о њима доста, јер је и сам био тамо. Вјероваћемо, да »пјесма и прича слави јунаштво Карловића бана«; али нам је жао, што нам није и ту

казано, гдје ћемо наћи те доказе. Сами да их тражимо, било би доста дангубно, све кад бисмо и имали све књижевне творевине при руци.

Оно што је **Вук** писао 1814 године, то се тек у полак испунило. Осим народних пјесама, што их је он издао, имамо доста других збирка, а и премного пјесама по различним бележничким и политичким листовима. Али по што се још није »који« нашао, »којега је **Бог даром Пјесмотворства** обдарио... да покупи сви ова собрања и претресе... и тако од свију они мали собрања једно велико цијело начини«, то је тешко данаске знати за све те пјесме, а још је теже прикупљати и објављивати нове народне пјесме. Поуздано ће и наши потомци лијегати у гроб, а да им очи то »велико цијело собрање« не ће видјети, јер ми ево ни за тридесет година послје Вукове смрти не можемо да добијемо ново издање само његових одабраних пјесама.

Е па шта да радимо са пјесмама, о којима мислимо да још нијесу метнуте на хартију? Ја се у овој невољи испомажем са »Рјечником hrvatskoga ili srpskoga jezika«; па тако сам

и за пјесмицу »Освета Иконије Карловића« тражио у њему код њеких ријечи, да ли нема уза њих који стих и из ње.

Ово тражење подбунило ме, да ту пјесмицу наштампам, како сам је чуо из уста »каснијих доселеника« :

Књигу пише од Леђана бане,
 Па је шаље Карловић-Ивану :
 »Побратиме, Карловић-Иване!
 »Прво светац ил' неђеља дође,
 »Да с' код мене овђе на ужину,
 »И са својом Иконијом љубом“.
 Кад Карловић књигу задобио,
 Књигу штије, а на њу се смије.
 Гледала га *остарјела мајка* :
 »О мој сине, Карловић-Иване!
 »Ти ми хајде побри на ужину,
 »Ал' не води Иконије љубе,
 »Јере знадеш, моје д'јете драго,
 »Када љуба изађе из двора,
 »А огране од истока сунце,
 »Та на њу се смијаше небеса,
 »Камо л' не ће пијана људеса ;
 »Прел'јена је, заметнућеш кавгу,
 »Па ћеш часком изгубити главу“.
 А то сине и не слуша мајке,
 Већ с' опрема побри на ужину,
 А са својом Иконијом љубом.
 Мјесто дошли у Леђан бијели,
 На ужину бану од Леђана.
 Вино пију три бијела дана ;
 Кад четврти данак освануо,
 Ал' говори Иконија љуба :
 »Ој Бога ти, Карловић-Иване!
 »Да идемо двору бијеломе,
 »Јер мишљеће остарјела мајка,
 »Да с' због мене изгубио главу“.
 Ал' наздравља од Леђана бане :
 »Здрав, *побрица*, Карловић-Иване!
 »Ни у моје, ни у твоје здравље,
 »Већ у здравље Иконије љубе,
 »И за ваше сретно путовање“.
 Узе чашу, полак не поио,
 Одмах ми се јунак представио.
 Онда вели Иконији младој :
 »*Снаго* моја, Иконија млада!
 »До сад си ми мила снаша била,
 »Би л' од сада вијерница љуба?“
 Ал' говори Иконија млада :
 »Ој Бога ти од Леђана бане !
 »То сам једва дочекала, бане,

»Нег' ћу ићи бијеломе двору ;
 »Када паса неђељица дана,
 »Куп' де свате, па ти хајде по ме“.
 Све дан по дан, па неђеља прође ;
 Купи бане кићене сватове,
 Па полази мјестом у *Карловце*.
 Иконија бана дочекала,
 Па у дворе свате посједала.
 Вино пију три неђеље дана ;
 Кад четврта настаде неђеља,
 А бан вели да би иша' двору.
 Седам чаша, седам долибаша,
 Ал' наздравља Иконија љуба :*)
 »А здрав, бане, све уфање моје !
 »Ни у моје, ни у твоје здравље,
 »Већ з' остаће наше старе мајке“.
 Жив причиче од Леђана бане,
 Жив причиче, а одниче мртав.
 Кад је љуба преставила бана,
 Све сватове пропуштала редом :
 Неком скида капу, неком кабаницу,
 А некеме са рамена главу ;
 Нека свати одлазе Леђану,
 Нека кажу леђанској господи :
 Да брат брата није осветио,
 Као љуба Карловић-Ивана ;
 А да треба рано подранити,
 Ко ће просит' љубу Карловића.

Из ове пјесмице дознајемо, да је бан Иван Карловић у очи смрти био у горњем Карловцу, и отален да је ишао на ужину своје »побрици«, бану од Леђана ; но Лопашећ нам вели, да је њега *затекла* смрт мјесеца колхоза (августа) године 1531 у »*Медведграду* код Загреба«. По овом народном предању човјек и нехотице помишља, да није овај »Медведград« онај »*Леђан град Латински*«, што га траже и с ону страну мора.

Донста се ова пјесмица мјестимице слаже са историјским подацима, тако н. пр. и у њој се напомиње стара мајка Иванова ; а да је иза

*) »Седам чаша, седам долибаша« значи, да су се сватови били подијелили у седам друштава. Свако друштво имало је свога долибашу, који је из каква повећег суда чашом захитао вино те је редом све опслуживао. Долибаша би требао да напија здравице, али сам ја гледао гдје о слави кренога имена један другоме напија, и то онај у кога је пуна чаша ономе што је до њега. Кад се већ дотјера до пошљедње чаше вина, онда се обично напија : »Здрав, *Плија!* (или како му је већ име). *Кад буде тши, твоја ће бити*«. Код толиких долибаша овдје је Иконија напијала »побрици« свога мужа Ивана, а то се у пјесмици истиче.

њего остало дјеце, и то би се поуздано у пјесми истицало. Било како му драго с оним другим, ја ову пјесмицу отимам од заборава, јер желим да вјерна Иконија љуба и послуже три

стотине и шездесет и три године буде за углед женама, како се цијени војно и како се његова глава замјењује.

Мојо Медић

КОВЧЕЖИЋ

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

+ Новине доносе, да је др. Љубомир Недић дао у штампу свој предлог *О правопису и интерпункцији*, који је, као што смо јавили, био читан у Књижевно-Уметничкој Заједници.

+ У Београду угледала је света под редакцијом Пера Н. Ђорђевића прва свеска Вукових *граматичких и полемичких списа*. У овој је свесци Вуков рад на том пољу из година 1814 до 1818. У додатку к овој свесци прештампано је између осталог Мркаљево „Сало дебелог ера, либо азбуко-претрес“. — Друга свеска ушла је већ у штампу, а у штампи је и трећа књига Народних Песама, коју уређује Љубомир Стојановић.

□ „Српски Глас“ из Задра одликовао се увек својом једром садржином и праћењем сваког покрета на пољу српске сироте књижевности. У бр. 12 и 13 доноси у подлиску, из пера нашег уваженог сарадника Марка Цара, чланак о „Поезији Војислава Илића“. То су неколико опазака на студију Дра Љ. Недића.

□ Нишка „Слобода“ донела је у бројевима 35, 36 и 37 јевровиту оцену на приступну беседу академичара Милутина Гарашанина.

□ Неке Revue у бројевима 10, 11, 12, 13 доноси неколико интересних података од др. Шилера о *женском стањеништву у Бечу*. Он је овде изложио беду и немаштину бечке женске еспротиње, и отуда, са свим оправдано, долази до закључка: да је неопходно потребно преобразити данашњи положај жене у модерном друштву. То захтева правда и најплеменитији осећаји, то је у интересу самога човечанства и његова напретка.

□ Précis des littératures étrangères, anciennes et modernes, par E. Bouchet, тако се зове књига, коју је издао пре неког времена париски књижевник Hetzel. По једном француском референту писац се трудио да у својој књизи прибегне најславније писце и да ту изнесе њихова дела, као и природу знатнијих дела. Нарочито се задржао на класичној књижевности, посвећујући неколико интересних чланака немачкој и енглеској књижевности. Референт му пребацује, што је врло мало изнео из словенских књижевности у опште. Споменуто је само из руске књижевности Державина и Јаковског и још неке, који су исто тако познати као и ови. Пребацује му, што под рубриком „словенска књижевност“ го-

вори само о Русима, а ништа о Чесима, Пољацима, Србима и др. Поред свију ових недостатака, књига има и својих добрих страна, нарочито се одликује богатством података из класичне књижевности.

БЕЛЕШКЕ О УМЕТНОСТИ

— Фрања Ондричек довршио је успешну концертну турнеју по Русији. Свуд је с ентузијазмом био дочекиван.

— Ђакомо Пучини, уз Маскањија и Леонкавала најпривзатији данас талијански компониста међу млађима, ради сад нову оперу у два чина, која ће се звати „La lupa“ а којој је либрето узет из Вергине истоимене новеле. Пучини је пре три недеље био у Будимпешти, кад су онде на краљевској опери приказали његову „Manon Lescaut“ и чинили су му Будимпештанци том приликом велике овације.

— Овогодишњи т. зв. словенски концерат у Златном Прагу — по реду већ осамнаести — донео је од домаћих новина једну симфонију од Феретера и једну „симфониску песму“ од Фибиха „Podvečer“. Концерат ја био завршен сјајним комадом „Český karneval“ из генијалне тријаде увертира „Láska a život“, којом се Дворжак од Чеха опростио, кад је полазио у Америку.

— Чешки „Ženský výrobni spolek“ у Златном Прагу спрема се да 5 маја ов. г. прикаже Рајнекову композицију „Дивље лабудове“, која је удешена за женски лик, соли и декламације уз пратњу гласовира, харфе, вијолончела и рогова.

— Словенско певачко друштво у Бечу приредило је у прошлу среду беседу под управом свог ликовође Булте. Програм је био врло богат и занимљив. Сви бројеви, које је певао лик, били су нови; међу њима су била два још нештампана чешка збора и то „Noc filipojakubska“ од Панкнера и „Naš zřev“ од Роскошнога. Први је пут том приликом бечка словенска публика чула словенску оригиналну оперу „Техарске племиће“ од Ипавца; из те су опере приказани били делови из првога чина. Заступљени су били ликовима и други словенски композитори, као Бендл, Зајц, Толинггер, Ајзенхут и Лисенко. Виртуоскиња Ела Панцера свирала је на гласовиру композиције Сметане, Дворжака и Лешетицкога. Концерат је завршен увертиром у Сметанина „Хубичку“, коју је одевирала војничка капела једна.

САДРЖАЈ: Песништво: Вече на трви. У сновима. Одрицање сама себе. Вечити муж. — Поука: „Мали струк“. Куштај. О прошлости Београда. — Књижевност: Још нека о Сими Милутиновићу. Освета Иконије Карловића. — Ковчежић: Књижевне белешке. Белешке о уметности.

„СТРАЖИЛОВО“ илази сваке недеље на читаву табуку. Цена му је 5 фр. а. вр. на целу годину, 2 фр. 50 новч. за по године, 1 фр. 25 новч. на четврт године. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижевници Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижевници В. Валожина у Београду.

Издаје књижевници Луке Јоцића.

Срп. штампарија дра Св. Милетића.